Egy modern munkás-város.

Az igazságnak leghívebben igyekszem megfelelni akkor, midőn *munkás-varosnak* nevezem azt a nagyszabású és czéljaiban, beosztásában még a művelt külföldön is versenytárs nélkül álló telepet, melyet a modern porosz genialitás a szép Köln mellett legutóbb létesített. Valóban csak a legegészségesebb üzleti szellem lehet képes hasonló intézmény létesítésére, mely az élet nehéz harczában küzdő gyári munkások munkakedvét és munkabírását hathatós eszközökkel igyekszik egyszersmindenkorra biztosítani.

Az ezúttal szóbanforgó ipar-város Leverkusin, az óriási tőkével dolgozó »Farbenfabriken Companie« életrevaló alkotása. Azért munkás-város, mert lakosságát kizárólag a most nevezett colossális-iparvállalat munkásai s ezek hozzátartozói teszik ki; házait teljesen a gyári munkások családjai lakják s a város minden legkisebb intézménye ezek igényeit és életszükségleteit törekszik kielégíteni. – A »város« arányairól körülbelől tájékozódást szerezhetünk, ha feljegyezzük az angol C. R. HENNINGS most közzétett statisztikai feljegyzései nyomán, ho gy a kérdéses munkaadó Farbenfabrik Companie, mely a legkülönfélébb és legdrágább festékek, fényképészeti anyagok és vegyészeti készítmények gyártásával foglalkozik, – ez idő-

szerint nem kevesebb, mint hatezer munkásnak és munkásnőnek ad mindennapi kenyeret s a modern kívánalmaknak mindenekben megfelelő, tágas munkás-lakások száma a nyolcz · százat felülhaladja.

Az ipar-város minden egyes háza tulajdonképpen négy lakásból áll, úgy hogy azok jelenleg több mint háromezer családnak nyújthatnak külön-külön lakóhelyet. A modern kertvárosok követésre méltó eszméje is minden ízében sikeresen valósul meg itt, mert minden házat czélszerűen fejlesztett kert vesz körül. Az úgynevezett »házbér«, – a kényelmes és mindenekfelett praktikus berendezést véve figyelembe, – aránylag szerfelett alacsony: szobánként mintegy 66 korona az egész esztendőre. Az állandó felügyeletet a házak felett a tisztviselőkből és munkásokból álló közös bizottság gyakorolja.

De a nőtlen munkásokról is pompásan gondoskodik ez a humánus ipar-város. Van két hatalmas internátusa, mindenik körülbelül négyszáz, legénysorban lévő gyári munkás számára berendezve. Az itt kapható olcsó és egészséges szállások naponkénti bére nevetségesen csekély: huszonöt -és negyven fillér közt váltakozik, mig reggelivel, ebéddel és vacsorával együtt nem megy többre napi egy koronánál. Az teszi éppen ezeket különös mértékben ajánlatosakká, hogy bennök a tisztaságra s a mai hygienia minden legapróbb követelményeire is lelkiismeretes gondot fordítanak.

Ez a mintaszerű ipar-város ott a Rajna mentén, melynek méltó versenytársa ez időtájt még nincsen a continensen, életrevaló reform-intézményeivel szinte játszva oldja meg a legégetőbb sociális problémákat, melyekkel szemben más államok óriási gyártelepei még alig jutottak többre a – fejtörésnél. Leverkusinban például valamennyi gyári munkás és egész családja teljesen díjtalan orvosi gyógykezelésben részesül. Az úgynevezett »Maternity Home«-ban, – mondjuk talán »szülészeti otthon«-nak, – az anyák ingyenes ápolást és ellátást kapnak. A Rajnán kényelmes uszodák épültek külön a férfímunkások s külön a nők és gyermekek számára.

Szinte bámulatos az a figyelmes és körültekintő gondosság, melylyel a mintaszerűen praktikus érzékű gyárvállalat igazgatósága, az ipar-város tulajdonképpeni életadója és fentartója, alkalmazottainak munkaerejét és munkakedvét nemcsak állandóan biztosítani, hanem lehetőleg növelni is igyekszik. Humánus intézményekkel módot ad nekik, hogy a mindennapi kenyérért való nehéz küzdelmükben a felfrissítő szórakozásnak se érezzék hiányát. Van a városnak egy úgynevezett »üdülőháza«, – az angol dr. Hennings ezt »house of recreation«-nak nevezi, – melynek egy 1.200 személy befogadására alkalmas »banqueting hall«-ja, továbbá ügyesen berendezett társalgó-szobái, tánczterme, olvasóterme és bil-

liard-szobái vannak. Könyvtára 12.000 kötetből áll, melyet – mint olvasom, – egyharmadrészben a munkások, kétharmadrészben pedig a tisztviselők használnak. Hennings feljegyzése szerint a könyvtárnak legkapósabb és legolvasottabb könyvei azok, melyek természettudományi kérdéseket ismertetnek, valamint az útleírások. A legutóbbi évek alatt több mint nyolczvanezer könyv volt forgalomban, úgy hogy évenként minden emberre átlag negyvenkét könyv jutott.

Ebben a mintaszerű ipar-városban a nők egyenjogúsításának kérdése, – mely nem kevésbbé fontos socialis kérdés manapság, – legsikeresebben meg van oldva. A nők mindén tekintetben a férfiakkal egyenlő részesei a gyárvállalat által nyújtott mindennemű előnyöknek. Úgy tudom, tevékeny részük van az ipar-város közigazgatási vezetésében is. Főképpen azonban a betegápolás, a nyomorba kerültek segélyezése stb. foglalkoztatja őket és élénk tevékenységet tanúsítanak a humanismus terén. Van egy virágzó és tekintélyes tőkével rendelkező jótékony nőegyletük, mely a betegek és szűkölködők, özvegyek és árvák sorsát veszi gondjaiba.

A városka nyugdíj-szervezete reális alapokon áll és meglehetősen előnyös. A munkások huszonöt évi szolgálat után 1272 korona, ötven évi szolgálat után pedig 4800 korona nyugdíjat kapnak. E mellett van egy nyugdíj-alapjuk olyan munkások részére, kik időközben önhibájukon kívül keresetképtelenné lettek. Csak alaptőkéje nem kevesebb, mint 2,400.000 korona.

Általában ennek az egész ipar-városnak valamennyi intézménye kétségbevonhatlan bizonyítéka a modern német iparpolitika szerencsés és egészséges fejlődésének. Olyan bizonyítéka, mely előtt a continens minden más állama kénytelen félre tenni minden chauvinismust, s elismerni azt, hogy az ipar igazi virágzását csak a legkörültekintőbb és minden áldozatra kész socialis berendezkedés biztosíthatja. Sajátos helyzetünknél fogva, sajnos, mi hasonló nagyarányú reformokról még a jövőben is aligha beszélhetünk.

Zsoldos Benő.